

ĐIỀU CHỈNH CHÍNH SÁCH VĂN HÓA CỦA TỔNG THỐNG JOKO WIDODO Ở INDONESIA

HOÀNG THỊ MỸ NHỊ*
NGUYỄN VIỆT ĐỨC**

Tóm tắt: Dưới thời chính quyền Tổng thống Indonesia Joko Widodo từ năm 2014 đến nay, Chính phủ Indonesia đã tập trung thúc đẩy quá trình cải cách dân chủ và phát triển kinh tế, xã hội thông qua việc điều chỉnh các chính sách hướng đến những mục tiêu phát triển quốc gia và hội nhập quốc tế sâu rộng hơn trong bối cảnh môi trường trong nước và quốc tế diễn ra nhiều thay đổi. Cho đến nay, thực tế phát triển của Indonesia cho thấy cả những mặt ưu điểm hạn chế của những cải cách và điều chỉnh trên, trong đó có lĩnh vực chính sách văn hóa. Bài viết tập trung làm rõ ảnh hưởng của toàn cầu hóa, thực trạng liên minh Chính phủ và mục tiêu phát triển quốc gia đối với sự điều chỉnh chính sách văn hóa quốc gia của Indonesia. Bên cạnh đó, bài viết phân tích và làm rõ các thay đổi cơ bản trong chính sách văn hóa như cơ cấu tổ chức, mục tiêu và nội dung, vai trò của Islam giáo. Trên cơ sở đó, bài viết đưa ra những đánh giá về thành tựu, thách thức và gợi mở về chính sách văn hóa của Indonesia trong thời gian tới.

Từ khóa: Joko Widodo, chính sách văn hóa, Islam, phát triển.

Mở đầu

Hiện nay, chính sách văn hóa Indonesia đang chuyển từ việc tập trung vào phát triển văn hóa và sáng tạo nghệ thuật sang phổ biến các giá trị văn hóa trong mối liên hệ giữa văn hóa với kinh tế - xã hội và môi trường. Trong khi các biện pháp ứng phó với tác động của đại dịch COVID - 19 đối với lĩnh vực văn hóa được

kỳ vọng sẽ kích thích sự thích ứng của các chính sách văn hóa trong suốt năm 2021 và 2022, có những dấu hiệu tích cực cho thấy các quốc gia đang chuyển đổi từ các biện pháp phục hồi sang các chiến lược dài hạn hơn để phát triển các lĩnh vực văn hóa. Làm thế nào để xây dựng và bổ sung một chính sách văn hóa thiết thực như là động lực quan trọng trong phát triển

* TS. Hoàng Thị Mỹ Nhị, Viện Nghiên cứu Đông Nam Á

** Ths. Nguyễn Việt Đức, Học viện Hậu cần, Bộ Quốc phòng

chung của cả nước là yêu cầu cấp bách của Tổng thống đương nhiệm Joko Widodo từ khi mới nhận chức cho đến nay và trong thời gian cuối nhiệm kỳ 2 năm tới.

1. Những nhân tố ảnh hưởng việc điều chỉnh chính sách văn hóa

1.1. Toàn cầu hóa văn hóa

Toàn cầu hóa mang đến những cơ hội và thách thức cho sự phát triển của các quốc gia. Trước hết, những cú sốc về nhận dạng hội nhập văn hóa xuất phát từ luồng thông tin và truyền thông xuyên biên giới, chủ yếu từ các nước phát triển đến các nước đang phát triển. Văn hóa phương Tây lan rộng làm gia tăng mối lo ngại của công chúng về sự xói mòn các giá trị truyền thống và sự gắn bó với cộng đồng quốc gia. Các nền văn hóa của chủ nghĩa cá nhân và thị trường tự do thường có những tư tưởng trái ngược với chủ nghĩa tập thể thống trị xã hội ở các nước đang phát triển. Khi tiếp xúc với văn hóa ngoại lai, các quốc gia sẽ có những phản ứng khác, có thể từ chối các giá trị xã hội truyền thống và quay sang các giá trị dân chủ tự do hay không. Như vậy, toàn cầu hóa cũng tạo ra sự căng thẳng về bản sắc văn hóa, mối quan hệ gắn bó của người dân với cộng đồng quốc gia. Mặt khác, những thông tin và lợi ích toàn cầu có thể kích thích tinh thần toàn cầu hóa, củng cố chủ nghĩa bảo hộ và bản sắc văn hóa bản địa.

Toàn cầu hóa đã ảnh hưởng đến văn hóa Indonesia bắt đầu từ những năm 60-70 của thế kỷ trước. Sang 2 thập kỷ của thế kỷ XXI, văn hóa Indonesia thay đổi nhanh chóng do nhu cầu của văn hóa đô thị, toàn cầu hóa văn hóa. Việc thương mại hóa văn hóa, chính trị hóa văn hóa... đã làm thay đổi chức năng và thúc đẩy phát triển văn

hóa quốc gia. Văn hóa phương Tây, Đông Bắc Á và văn hóa Islam Trung Đông đã ảnh hưởng mạnh mẽ tới nền văn hóa đương đại Indonesia nhất là khi truyền thông số bùng nổ tác động đến đời sống người dân trên quốc đảo này. Toàn cầu hóa tác động mạnh mẽ đến nền văn hóa nói chung và chính sách văn hóa của Indonesia nói riêng. Về cơ bản, quốc gia này hướng đến việc thúc đẩy các hoạt động văn hóa, các sản phẩm văn hóa nhằm củng cố và nâng cao bản sắc dân tộc, hội nhập quốc gia⁽¹⁾. Bên cạnh đó, Chính phủ xác định lại hướng phát triển văn hóa trong tương lai và vai trò của Chính phủ nhằm đưa nền văn hóa phát triển ở các cấp, đặc biệt là cấp quốc gia và khu vực.

Trước những thay đổi lớn về chính sách của Chính phủ, các nhóm tôn giáo và xã hội nảy sinh những mâu thuẫn. Các địa phương tham gia nhiều tôn giáo khác nhau thông qua chương trình mang tên "Bandung: Thành phố tôn giáo" (Kota Agamis Bandung). Đại diện từ các tổ chức Muslim, công giáo, Phật giáo và Ấn Độ giáo đã đưa ra lời tuyên bố kêu gọi sự khoan dung và tôn trọng lẫn nhau đồng thời để các nhóm cùng nỗ lực giải quyết các vấn đề xã hội và môi trường⁽²⁾. Có thể thấy sức ép đến từ cả nội lực, ngoại lực, nhu cầu quốc gia và toàn cầu khiến Chính phủ và các tổ chức xã hội thay đổi các quan niệm và điều chỉnh chính sách phát triển. Có thể thấy, các vấn đề như thế tục hóa, tự do hóa, cải cách và hiện đại hóa được đề cập nhiều nhất trong các mục tiêu phát triển quốc gia.

1.2 Liên minh tổng thống và mục tiêu phát triển quốc gia

Indonesia trải qua chế độ dân chủ của Suharto đến một hệ thống tổng thống liên

minh ngày nay mà người đứng đầu nhà nước cân bằng các tổ chức chính trị xã hội. Trong thời kì chuyển giao hậu độc tài, quá trình sửa đổi hiến pháp diễn ra từ năm 1998 kéo dài đến năm 2002 được thông qua với nhiều điều luật sửa đổi và bổ sung⁽³⁾. Nhìn từ lịch sử, Indonesia chưa bao giờ thực hiện thành công cải cách hiến pháp vào bốn mốc thời gian 1945, 1949, 1950 và 1956 - 1959 trong việc tạo ra một bản Hiến pháp dân chủ. nỗ lực thứ năm trong giai đoạn 1999 - 2002 là rất quan trọng để bảo vệ quá trình chuyển đổi của Indonesia từ sự độc đoán của Chính phủ Soeharto đối với các sắp xếp thể chế dân chủ. Cuối thập niên 2000, đã có những thay đổi lớn, nhất là khi Susilo Bambang Yudhoyono trở thành Tổng thống (2004-2014). Yudhoyono là tổng thống thứ sáu, nắm quyền 10 năm, đã dẫn dắt chính quyền tiến bộ và hòa bình, nâng cao vị thế trên chính trường quốc tế như là cường quốc trung lưu mới nổi bằng cách tích cực tham gia các vấn đề quốc tế, thúc đẩy hơn nữa dân chủ hóa, kinh tế - xã hội và vấn đề môi trường. Tuy nhiên, những vấn đề tồn tại như đói nghèo, tham nhũng, an ninh phi truyền thống, sức mạnh cạnh tranh vẫn chưa được cải thiện và đang trên đà suy giảm.

Sau khi Joko Widodo đã trở thành Tổng thống thứ bảy của Indonesia, chủ nghĩa quốc tế hướng nội (dưới thời Susilo Bambang Yudhoyono) được thay thế bằng chủ nghĩa dân tộc hướng nội, thể hiện rõ trong "Tầm nhìn và sứ mệnh" (Visi-Misi). Jokowi nhấn mạnh vào các vấn đề đối nội và tuyên bố rằng ngoại giao sẽ được sử dụng một cách có chọn lọc vì lợi ích của người dân thông qua việc nâng cao vai trò quyền lực trung gian toàn cầu của Indonesia. Rõ ràng, qua nhiều hoạt động

trong nhiệm kì, Tổng thống vẫn có ưu tiên trong các vấn đề quốc tế⁽⁴⁾ nhưng vẫn có bước đi cẩn trọng hơn vì mục tiêu lợi ích quốc gia dân tộc là trên hết⁽⁵⁾. Mục tiêu phát triển quốc gia của tổng thống Joko Widodo, một ứng viên của Islam giáo ôn hòa, là hướng đến một hệ thống xã hội khoan dung, đề cao đạo đức cộng đồng. Jokowi nhân rộng, củng cố và xây dựng liên minh rộng lớn hơn nhằm mở rộng không gian chính trị cho quân đội, đưa Hội đồng Ulama (MUI)⁽⁶⁾ vào liên minh tổng thống, tranh thủ sự ủng hộ của các thủ lĩnh nhóm chính trị hàng đầu đất nước. Ông được biết là một tổng thống vì dân, đem niềm hi vọng về tiến bộ của Indonesia trong việc xây dựng một đất nước thịnh vượng và khoan dung⁽⁷⁾. Trong nhiệm kì thứ 2, Tổng thống đưa ra tầm nhìn mới: "Chúng ta cần nhận ra rằng chúng ta đang sống trong một môi trường toàn cầu rất năng động, cũng là một môi trường biến động nhanh chóng, đầy rủi ro và bất ngờ. Dù muốn hay không muốn, chúng ta cũng phải từ bỏ đi cách làm cũ, khuôn mẫu cũ, cả trong quản lí tổ chức, cơ quan và Chính phủ. Tìm ra cách làm mới, các giá trị mới. Cái gì chưa hiệu quả, chúng ta sẽ làm cho hiệu quả, biến Indoneisa thành một đất nước năng động và đủ sức cạnh tranh"⁽⁸⁾. Thực tế là, nền dân chủ Indonesia được xem là ổn định hơn nhưng tốc độ phát triển chậm và thành tựu phát triển kinh tế-xã hội không như kì vọng. Bên cạnh vai trò của Tổng thống trong việc quản trị nhà nước, tác nhân ảnh hưởng từ môi trường, đại dịch toàn cầu và quan hệ quốc tế ngày càng trở nên phức tạp và khó lường đã tác động đến sự phát triển chung của quốc gia, trong đó có vấn đề phát triển văn hóa.

Vai trò của văn hóa được khẳng định trong việc giải quyết các vấn đề toàn cầu như dân chủ và hoạt động công, biến đổi khí hậu, các vấn đề khác liên quan đến tính bền vững của xã hội. Chính vì thế, cách thức mà mọi người tiếp cận, sáng tạo và trải nghiệm văn hóa không ngừng thay đổi, tạo ra những cơ hội và thách thức mới đối với nền văn hóa quốc gia. Những thay đổi mới của chính sách văn hóa nhằm khẳng định lại vai trò và vị trí của văn hóa với phát triển kinh tế - xã hội trong giai đoạn đầy biến động. Văn hóa trở thành phương tiện ngoại giao, quyền lực mềm, nguồn sức mạnh kinh tế mới, góp phần tăng sức cạnh tranh, nhân tố chiến lược để đạt được các lợi ích quốc gia trong bối cảnh toàn cầu hóa.

2. Một số điều chỉnh chính sách văn hóa của Tổng thống Joko Widodo

2.1. Tái cấu trúc lại cơ quan quản lý và thành phần tham gia phát triển văn hóa

Vào năm 1999, Tổng cục Văn hóa tái cấu trúc thành hai cơ quan: Tổng cục Giá trị văn hóa, Nghệ thuật và Điện ảnh và Tổng cục Lịch sử và Khảo cổ học⁽⁹⁾. Các loại hình văn hóa đại chúng, cụ thể là phim và video được xếp vào văn hóa tinh hoa. Hai thay đổi lớn hơn cũng đã sắp xếp lại danh mục văn hóa: quá trình phân cấp và việc trao quyền liên quan của Tổng cục Văn hóa thành một bộ nhà nước, văn hóa như một công cụ phát triển, là trung tâm để duy trì phát triển quốc gia. Nhà nước đã đề xuất luật để thiết lập quyền sở hữu trí tuệ (intellectual-property-IP)⁽¹⁰⁾ nhằm giải quyết và bảo vệ các truyền thống văn hóa dưới sự hỗ trợ của Tổ chức sở hữu trí tuệ thế giới (WIPO)⁽¹¹⁾, nhằm tăng cường các

điều khoản sở hữu trí tuệ ở các nước đang phát triển và các hiệp định thương mại. Luật bản quyền năm 2002 của Indonesia bảo vệ cá nhân người sáng tạo với những cách được mô hình hóa dựa trên Luật phương Tây. Nó cũng bao gồm các điều khoản về sản phẩm văn hóa trao tặng, văn hóa dân gian, các sản phẩm văn hóa công và các tác phẩm mà người sáng tạo không được biết đến cho nhà nước nhân danh lợi ích của người sáng tạo trong năm mươi năm. Trong lần tái tổ chức nội các gần đây nhất, vào tháng 10 năm 2011, các hạng mục văn hóa được biến đổi và liên kết một lần nữa với giáo dục trong bộ Giáo dục và Văn hóa (Kementerian Pendidikan dan Kebudayaan) Danh mục chính sách của nền kinh tế sáng tạo đã tách ra và gắn với du lịch tạo thành bộ Du lịch và Kinh tế sáng tạo. Các loại hình văn hóa đại chúng (bao gồm truyền thông đại chúng, âm nhạc) được quản lý bởi hai bộ Truyền thông và Tin học với bộ Du lịch và Kinh tế sáng tạo, bao gồm các lĩnh vực khác, chẳng hạn như biểu diễn nghệ thuật và mỹ thuật .

Sau hơn 2 năm thiết lập chính phủ liên minh, Joko Widodo thông qua Luật Tiến bộ văn hóa (2017). với nhiều thay đổi nhằm cấu trúc lại cơ quan quản lý và thành phần tham gia phát triển văn hóa. Trong nhiệm kỳ lần thứ 2 (2019-2024), mục tiêu trọng tâm của Tổng thống là ban hành các cải cách kinh tế quan trọng để thúc đẩy tăng trưởng. Tuy nhiên, Jokowi đang phải đối mặt với nhiều vấn đề như biểu tình chống lại một đạo luật mới được thông qua gần đây. Những điều khoản trong chính sách mới của Tổng thống sẽ làm suy yếu Ủy ban Chống Tham nhũng, dự luật cải cách bộ luật hình sự, 2 cái nhân tố có tác động lớn đến các quyền tự do cá nhân và

làm gia tăng căng thẳng ở Papua⁽¹²⁾. Đối với lĩnh vực văn hóa, tổng thống hướng văn hóa trở thành động lực phát triển quốc gia trong. Chính phủ muốn làm sống lại văn hóa hàng hải của Indonesia từ lịch sử hai vương quốc lớn là Srivijaya (những năm 650, nay là vùng Palembang thuộc tỉnh Nam Sumatra) và Majapahit (1200 - 1500, nay là tỉnh Đông Java) kết nối phương Đông với phương Tây, hướng Indonesia trở thành nước lớn trong mạng lưới hàng hải toàn cầu.

Sau một thời gian thực thi chính sách văn hóa mới vì sự tiến bộ của văn hóa. Chính phủ đã có những chủ trương và mục tiêu mới nhằm phát triển văn hóa mới. Vào ngày 9 tháng 4 năm 2021, dưới Chính phủ của Tổng thống Joko Widodo, Hạ viện (DPR) RI đã thông qua việc sáp nhập Bộ Nghiên cứu và Công nghệ (Bộ Nghiên cứu và Công nghệ) vào Bộ Giáo dục và Văn hóa (Bộ Giáo dục và Văn hóa) để tạo thành Bộ Giáo dục, Văn hóa, Nghiên cứu và Công nghệ (viết tắt Kemdikbudristek-tiếng Indonesia, MoECRT-tiếng anh), trong khi Cơ quan Nghiên cứu và Đổi mới Quốc gia (BRIN) được tách ra thành một cơ quan mới của Chính phủ⁽¹³⁾. Sự phân chia này cho thấy nhà nước đã theo đuổi chương trình nghị sự về kinh tế sáng tạo thông qua các chính sách công nghiệp và thương mại trong các lĩnh vực hoạt động cụ thể hơn là thông qua Tổng cục Văn hóa và quan điểm của nó về văn hóa ảnh hưởng đến sự phát triển thông qua việc hình thành hành vi và thái độ của người Indonesia. Thay đổi cho thấy tầm quan trọng của văn hóa đại chúng ngày càng được khẳng định không chỉ đối với văn hóa mà còn đối với kinh tế quốc gia. Sự kết hợp giữa phát triển văn hóa với du lịch thể

hiện việc chú trọng vào việc tạo ra việc làm và doanh thu từ văn hóa, thông qua du lịch, cũng là một mô hình công nghiệp sáng tạo. Tuy thế, để đánh giá mức độ đóng góp của nền kinh tế sáng tạo sẽ liên quan đến Tổng cục văn hóa là không rõ ràng trong giai đoạn này.

2.2. Điều chỉnh mục tiêu và nội dung trọng tâm trong phát triển văn hóa

Hiến pháp năm 1945 của Nhà nước Cộng hòa Indonesia yêu cầu mục tiêu quốc gia là bảo vệ độc lập và toàn vẹn lãnh thổ, thúc đẩy phúc lợi chung, cải thiện đời sống trí tuệ của người dân và tham gia vào việc thiết lập một trật tự thế giới dựa trên tự do, hòa bình và công bằng xã hội. Điều 32 phần (1) của Hiến pháp năm 1945 quy định: “Nhà nước phải nâng cao nền văn hóa dân tộc của Indonesia giữa các nền văn minh trên thế giới bằng cách đảm bảo xã hội tự do để duy trì và phát triển các giá trị văn hóa”⁽¹⁴⁾. Khi mới nhậm chức vào năm 1914, Tổng thống đã tuyên bố: “Thời gian này là thời cơ để chúng ta đoàn kết lại (...) để xây dựng một đất nước Indonesia tự quyết về chính trị, độc lập về kinh tế và có bản sắc riêng về văn hóa”⁽¹⁵⁾.

Văn hóa quốc gia Indonesia là tổng thể các quá trình và kết quả của sự tương tác giữa các nền văn hóa và phát triển ở Indonesia. Đây là sự phát triển năng động, được đánh dấu bằng sự tương tác giữa các nền văn hóa địa phương với các nền văn hóa khác từ bên ngoài Indonesia do ảnh hưởng của sự biến đổi toàn cầu. Trong bối cảnh đó, đất nước Indonesia phải đối mặt với nhiều vấn đề, thách thức và cơ hội khác nhau trong việc phát triển văn hóa. Dựa trên kết quả khảo sát của Trung tâm Nghiên cứu Saiful Mujani (SMRC) vào thời

điểm đó, chỉ 0,5% cử tri đã bỏ phiếu cho Jokowi dựa trên sự tương đồng về tôn giáo và 4,9% ủng hộ ông vì sự tương đồng sắc tộc. Sự kiện này cho thấy tiềm năng của Internet và phương tiện truyền thông xã hội để kéo các sở thích chính trị khỏi chủ nghĩa nguyên thủy⁽¹⁶⁾. Sau nhiệm kỳ 5 năm, Chính phủ Jokowi thực hiện một động thái chiến lược dưới hình thức Thúc đẩy văn hóa thông qua các yếu tố: *bảo vệ, phát triển, sử dụng và nâng cao năng lực/trao quyền* để hiện thực hóa xã hội Indonesia theo *Bộ luật tiến bộ văn hóa*⁽¹⁷⁾. *Bảo vệ* đề cập đến nỗ lực bảo vệ di sản văn hóa thông qua tài liệu, kiểm kê và bảo tồn; *phát triển* đề cập đến sự hồi sinh của hệ sinh thái văn hóa (chuỗi giá trị) để phổ biến và tiếp cận văn hóa rộng rãi hơn; *sử dụng* có nghĩa là nỗ lực sử dụng văn hóa và các sản phẩm để đạt được các mục tiêu quốc gia như đoàn kết quốc gia, gắn kết xã hội, cải thiện sinh kế và hòa nhập xã hội. Như vậy, *Bộ luật tiến bộ văn hóa* là nỗ lực cải thiện khả năng phục hồi văn hóa và đóng góp của văn hóa vào sự phát triển quốc gia Indonesia.

Văn hóa sẽ là động lực phát triển quốc gia, là mục tiêu then chốt trong quan điểm của Tổng thống. Phát triển văn hóa hướng đến phẩm cách, làm phong phú đa dạng văn hóa, củng cố bản sắc, tăng cường sự thống nhất và hội nhập của quốc gia. Hơn nữa, phát triển văn hóa giúp nâng cao đời sống dân trí và hình ảnh quốc gia, đạt được một xã hội dân sự, phúc lợi chung, bảo tồn di sản văn hóa của quốc gia, đóng góp vào sự phong phú của các nền văn minh trên thế giới⁽¹⁸⁾. Trong chính sách phát triển văn hóa chung đó, vấn đề đạo đức trong không gian công cộng và biểu diễn nghệ thuật luôn được các nhóm tôn

giáo tập trung thảo luận.. Cuộc tranh luận ngày càng tăng về đạo đức công cộng, thường liên quan đến các nhóm tôn giáo, cũng đã ảnh hưởng đến chính sách văn hóa. Các nhóm tôn giáo ở Indonesia đã quy định hành vi con người cùng với hành động của các nhóm dân tộc và của các tổ chức nhà nước, phong tục và văn hóa từ lâu đã trở thành một phần của họ. Do đó, nghệ thuật Indonesia phân cấp đa dạng hơn so với thời kỳ Trật tự mới, nhưng sự thay đổi hai bên cho thấy một xu hướng tăng cường kiểm soát hành vi công cộng của các cơ quan tôn giáo... Pháp luật được định hình ở cấp quốc gia cần được xem xét cùng với nhiều luật được thông qua ở cấp địa phương và cấp thành phố để điều chỉnh hành vi của cá nhân, hạn chế cao đối với các hoạt động nghệ thuật và văn hóa địa phương được coi là không theo quy định của luật Islam. Việc thể hiện tình cảm nơi công cộng, ăn mặc không phù hợp và uống rượu đã được quy định ở các tỉnh như Cianjur và Garut, Tây Java. Ở những nơi mà luật syariah được áp dụng, các hướng dẫn pháp lý mới ban hành và lí giải về quy định đó là tuân theo adat (luật tục)⁽¹⁹⁾. Adat từ lâu đã được nắm giữ bởi các nhóm Muslim bảo thủ tìm cách giải quyết xung đột giữa cách giải thích của họ về Islam và các thực hành adat trong chính họ⁽²⁰⁾.

Từ những biến đổi phức tạp trên, có thể thấy các nội dung điều chỉnh chính của chính sách phát triển văn hóa trong hơn thập kỉ qua. *Thứ nhất*, một số nhóm Muslim ủng hộ việc kiểm soát chặt chẽ hơn đối với đạo đức, quy định chặt chẽ hơn đối với các hoạt động văn hóa và bác bỏ tầm quan trọng của văn hóa như một cơ chế để thay đổi hành vi của người Indonesia, giảm ngân sách nhà nước cho

các hoạt động văn hóa hoặc tái định nghĩa các hoạt động văn hóa như một hình thức giáo dục Islam. Các nhóm này chủ trương hoạt động tôn giáo và giáo dục như một công cụ thích hợp hơn là văn hóa cho sự khai sáng và phát triển của quốc gia. *Thứ hai*, vai trò của văn hóa tiếp tục được thể hiện rõ trong chính sách văn hóa thay đổi tiến bộ xã hội và chủ nghĩa đa văn hóa khoan dung và các hoạt động văn hóa. Trong cách tiếp cận này, vai trò của nhà nước là tạo điều kiện thuận lợi và bảo vệ các thực tiễn văn hóa bản địa và đương đại, góp phần tạo nên một xã hội văn hóa hài hòa và sáng tạo. *Thứ ba*, các nhóm bảo thủ đang tận dụng tình cảm dân tộc địa phương cho các mục tiêu chính trị nhằm bảo vệ các tập quán bản địa liên quan đến khu vực bầu cử dân tộc địa phương. *Cuối cùng*, chính sách văn hóa tiếp tục được coi là một công cụ phát triển kinh tế và xã hội. Việc ngày càng chú trọng đến tạo ra của cải đã đe dọa và ảnh hưởng nghiêm trọng nhất đến các nghệ sĩ. Các ưu tiên của họ nhận được ít sự chú ý trong luật bản quyền và nhà nước đã cho phép, thậm chí khuyến khích, tiếp tục can thiệp mạnh tay vào các hoạt động của họ.

Nhìn chung, trong bối cảnh của một xã hội hậu độc tài, công nghệ truyền thông và văn hóa tiêu dùng đang lên đã mở ra một không gian văn hóa mới ảnh hưởng đến sự điều chỉnh chính sách văn hóa của Joko Widodo nhằm phù hợp với mục tiêu phát triển quốc gia dân tộc. Sự phát triển của văn hóa quốc gia được tiến hành trên cơ sở Pancasila, Hiến pháp năm 1945 và Bhinneka Tunggal Ika (Thống nhất trong đa dạng). Các nguyên tắc sự tiến bộ của văn hóa quốc gia Jokowi là khoan dung, đa dạng, địa phương, liên lãnh thổ, tham

gia, lợi ích, bền vững, tự do ngôn luận, hội nhập, bình đẳng và cùng hợp tác. Mục đích của việc này là phát triển các phẩm cách quốc gia, làm phong phú thêm sự đa dạng văn hóa, củng cố bản sắc của quốc gia, tăng cường sự thống nhất và hội nhập của quốc gia, cải thiện đời sống dân trí của người dân, nâng cao hình ảnh của quốc gia, đạt được một xã hội dân sự, nâng cao phúc lợi chung, bảo tồn di sản văn hóa của quốc gia và đóng góp vào việc làm giàu các nền văn minh của thế giới và do đó vai trò văn hóa là định hướng quá trình phát triển quốc gia⁽²¹⁾.

2.3 Vai trò của Islam giáo trong đổi mới văn hóa

Indonesia là quốc gia đa văn hóa, đa dạng tộc người và có nhiều vùng văn hóa với bốn nhóm văn hóa chính của người Sundan ở Tây Java; người Java ở Trung và Đông Java; người Madurese trên Madura và ở Đông Java; người Bali ở Bali⁽²²⁾. Cho đến nay, cộng đồng Muslim có khoảng 231 tín đồ và chiếm khoảng 87.20% dân số Indonesia và khoảng 13% tổng Muslim thế giới vào năm 2021⁽²³⁾. Dưới tác động của văn hóa bên ngoài nhất là phương Tây, văn hóa bị lôi cuốn và tạo nên sự cộng hưởng tác động đối với Muslim không chỉ ở Indonesia mà còn trên toàn cầu, đặc biệt là giới trẻ.

Thông qua văn hóa đại chúng, Islam mang đến những giá trị tôn giáo về sự giác ngộ, hòa bình và khoan dung. Islam giáo gửi thông điệp mới về sự cởi mở, hòa giao và hiện đại của văn hóa Indonesia với thế giới và cộng đồng Muslim quốc tế⁽²⁴⁾. Qua đó, có thể thấy được những đổi mới rõ rệt của nền văn hóa mới và sự trỗi dậy của văn hóa đại chúng Islam, góp phần thúc đẩy

phát triển văn hóa trong giới trẻ, hòa nhịp với văn hóa trên thế giới. Ở Indonesia, phương châm sống của giới trẻ là “cầu nguyện chăm chỉ, làm việc thông minh” thể hiện một cách sống mới tích cực, thưởng thức giá trị văn hóa và không ngừng sáng tạo trên cơ sở nền văn hóa giàu bản sắc. Không từ chối truyền thống, thậm chí giới trẻ Islam còn trở về với truyền thống trong sự dung hòa với văn hóa phương Tây.

Bên cạnh đó, sinh ra trong thế giới truyền thông xã hội đang bùng nổ, thế hệ các nhà hoạt động Islam giáo Indonesia mới nhất này đã tiếp nhận một hình thức văn hóa mới. Bất kể niềm tin tôn giáo, một số người trong số họ là những người theo chủ nghĩa Salafist và là thành viên của phong trào Tarbiyah, có thể sử dụng văn hóa đại chúng và các hình thức xã hội phương Tây khác vốn phổ biến trong các phương tiện truyền thông xã hội và không gian công cộng đô thị ở Indonesia. Mặc dù diễn ngôn chính về khẩu hiệu của họ tương tự như khẩu hiệu của những Muslim cực đoan nhưng biểu tượng văn hóa cùng với diễn ngôn đi kèm đã trở thành dấu ấn của một loại phong trào Islam giáo mới ở Indonesia. Đối với chính trị, Islam hóa chính trị ở Indonesia tạo nên những rạn nứt trong cộng đồng Muslim, giữa Islam truyền thống với lực lượng bảo thủ hơn, giữa Islam thành thị và nông thôn nhất là khi tôn giáo này tham gia vào các hoạt động chính trị làm xáo trộn các hoạt động của Chính phủ bằng các cuộc biểu tình lớn khiến Jokowi phải nhượng bộ, thỏa hiệp và cùng cầu nguyện để xoa dịu sức nóng của các cuộc đấu tranh⁽²⁵⁾. Từ năm 2019, Jokowi đã chọn không đàn áp mà hợp tác với tổ chức Islam giáo. Ông đã mời ứng cử

viên đối thủ của mình, Prabowo, vào nội các và nhà lãnh đạo Muhammadiyah Din Shamsuddin làm đặc phái viên cho đối thoại giữa các đảng phái⁽²⁶⁾.

Tuy nhiên, đại dịch Covid-19 làm cho các kế hoạch phát triển tăng tốc từ năm 2019 đến năm 2024 của Tổng thống Joko Widodo không đạt được. Trên thực tế, Tổng thống luôn ưu tiên nền kinh tế hơn sức khỏe cộng đồng cũng từ bỏ các cam kết duy trì các quyền chính trị, dân sự có vai trò quan trọng đối với chất lượng của nền dân chủ như là thành quả lớn của quá trình cải cách trước đó của Indonesia. Ông đã nâng cao vai trò và tầm ảnh hưởng các cơ quan quân sự và tình báo và Chính phủ nhân danh bảo vệ chủ nghĩa đa nguyên đã có các biện pháp phân biệt đối xử chống lại các bộ phận của cộng đồng Islam giáo, được xem là bè phái và không khoan dung. Những mặt hạn chế này mang lại những lo ngại về các chính sách độc tài sẽ diễn ra trong tương lai.

Những điều chỉnh chính sách văn hóa của Widodo đã tác động lên đời sống văn hóa - xã hội. “Nhà cải cách Widodo”⁽²⁷⁾ đã từng bước ban hành chính sách có liên quan đến mối liên hệ chặt chẽ giữa nhà nước với văn hóa, liên kết Chính phủ và văn hóa. Trong mối liên hệ với Chính phủ, các vấn đề bản sắc và quyền lực tồn tại trong mối liên hệ giữa văn hóa, thể chế nhà nước và cư dân. Ngoài ra, có thể thấy được sự thay đổi các giá trị văn hóa qua việc quản lý con người, cộng đồng và xã hội. Cho đến nay, Islam là tôn giáo chính, văn hóa Islam là bản sắc văn hóa quốc gia, đóng vai trò quan trọng trong đời sống tinh thần và văn hóa của người dân. Nhiệm kỳ thứ hai đầy thử thách với sự gia tăng những bất ổn toàn cầu của Tổng

thống vẫn còn tiếp tục. Jokowi có thể tránh một cuộc cải cách chính sách lớn trong bộ máy hành chính và thể chế nhà nước, để duy trì sự ổn định trong Chính phủ liên minh của mình.

Tuy nhiên, vẫn còn nhiều vấn đề trong việc thực thi chính sách văn hóa trong thời đại cải cách. Những tàn dư của mô hình chính sách văn hóa độc tài vẫn còn lưu giữ trong một tầng lớp quan liêu có mối quan hệ chặt chẽ với các học giả văn hóa quốc gia và các nhóm tự do, bảo thủ ủng hộ quyền văn hóa địa phương. Ở một số nơi, sự tồn tại của chính sách văn hóa không được công nhận và áp dụng, các nhóm chính trị Islam giáo từ chối hoàn toàn việc sử dụng chính sách văn hóa đại diện cho luật của Chính phủ. Chính sách văn hóa ở cấp địa phương khác nhau và Chính phủ tôn trọng, chấp nhận đa dạng văn hóa⁽²⁸⁾. Qua đó, có thể nhận ra những kinh nghiệm của Indonesia trong việc kiểm chế các phong trào khởi nguồn từ văn hóa đại chúng như Islam dân túy. Việc cải cách dân chủ thông qua văn hóa đáng được ghi nhận và như là bài học lớn nhất về tinh thần “thống nhất trong đa dạng” của Indonesia.

3. Kết luận

Indonesia trải qua quá trình cải cách dân chủ và đạt được nhiều thành tựu quan trọng dưới sự ảnh hưởng của toàn cầu hóa. Các phong trào văn hóa mới, tôn giáo, chính trị xã hội mới cũng đã xuất hiện. Việc điều chỉnh chính sách văn hóa là một bằng chứng rất rõ về sự đổi mới đất nước, văn hóa từ lâu đã có một vị trí trung tâm trong xã hội và cũng là chìa khóa để hiểu thêm về xã hội Indonesia hiện nay. Cùng với sự bùng nổ của các phương tiện truyền thông, văn hóa phổ biến rộng khắp, nền

văn hóa đương đại cởi mở hơn trước. Do đó, văn hóa Indonesia thay đổi, thích ứng và hội nhập văn hóa thế giới. Tuy nhiên, vẫn còn những hạn chế trong quá trình điều chỉnh như việc đánh giá và nhận thức chưa chính xác về tiêu cực, cực đoan tôn giáo và vấn đề không khoan dung trong xã hội. Chính sách văn hóa thúc đẩy phát triển văn hóa song cũng mang lại nhiều thách thức mới trong lòng xã hội Indonesia. Có thể thấy, bài học cần rút ra hiện nay là cần xem xét nghiêm túc để giữ vững thành quả đổi mới văn hóa quốc gia. Việc phát triển và mở rộng văn hóa cần có sự kiểm soát chặt chẽ, nâng cao nhận thức về ý thức của người dùng truyền thông xã hội, ngăn ngừa và loại bỏ các phần tử xấu. Đặc biệt, Chính phủ cần nhà hoạch định chính sách để theo dõi chúng và cảnh báo các nguy cơ truyền thông từ bên ngoài và có chiến lược mới phù hợp với tình hình phát triển văn hóa trong thời gian tới./

CHÚ THÍCH VÀ TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Vấn đề này được thảo luận rất nhiều và tập trung trong bản “Quy định về nền văn hóa tiên tiến” (Undang-undang Pemajuan Kebudayaan) được PDI (Đảng dân chủ) đưa ra.
2. Julie Millie, Agus Ahmad Safei (2010), “Religious Bandung, Inside Indonesia”, <https://www.insideindonesia.org/religious-bandung>, truy cập ngày 25/3/2022.
3. Hiến pháp được thông qua lần đầu vào ngày 18 tháng 8 năm 1945, thay thế năm 1949-1959, được khôi phục năm 1959. Quá trình hợp nhất trải qua 4 lần sửa đổi: thứ nhất (ngày 19 tháng 10 năm 1999), thứ hai (ngày 18 tháng 8 năm 2000), thứ ba (ngày 9 tháng 11 năm 2001) và thứ tư (11 tháng 8 năm 2002). <https://www.parliament.go.th/>. Xem thêm Denny Indrayana (2008), *Indonesian Constitutional Reform 1999-2002 an Evaluation*

- of Constitution-making in Transition, KOMPAS Book Publishing; Andrew Ellis (2005), *Constitutional Reform in Indonesia: A Retrospective*, International Institute for Democracy and Electoral Assistance (IDEA).
4. Al Connelly (2015), "President Joko Widodo's Foreign Policy Challenges", <https://www.lowyinstitute.org/sites/>
  5. Donald E. Weatherbee (2016), "Understanding Jokowi's Foreign policy Donald E. Trends in Southeast Asia", https://www.iseas.edu.sg/images/pdf/TRS12_16.pdf, ISSN 0219-3213 The ISEAS-Yusuf Ishak Institute
  6. Majelis Ulama Indonesia (MUI; Hội đồng Ulama Indonesia-1975) được thành lập theo sáng kiến của Suharto với tư cách là một tổ chức hòa giải giữa chính phủ và cộng đồng Muslim.
  7. Rr Dyah Eko Setyowati; Kadek Ayu Susiani Dewi; A.Yani. Antariksa; Sri Kartika Sari Antariksa, *The Presence Of Javanese Cultural, Demographic Factors And External Conditions to the Jokowi Elected As 7th President Of The Republic Of Indonesia*, Institute of Research Engineers and Doctors, ISBN: 978-1-63248-036-1 doi: 10.15224/ 978-1-63248-036-1-56
  8. Hương Trà (2019), "Tâm nhìn Indonesia và nhiệm kỳ 2 của Tổng thống Joko Widodo", <https://vov.vn/the-gioi/tam-nhin-indonesia-va-nhiem-ky-2-cua-tong-thong-joko-widodo-932227.vov>, 15/07/2019.
  9. Đề cương Chính sách nhà nước 1999-2004 (Garis Besar Hainan Negara 1999-2004, GBHN)
  10. Lorraine V. Aragon and James Leach (2008), "Arts and Owners: Intellectual Property Law and the Politics of Scale in Indonesian Arts", *American Ethnologist*, Vol. 35, No. 4, pp. 607-631.
  11. WIPO world intellectual property organization, <https://www.wipo.int/portal/en/index.html>, truy cập ngày 14/4/2022.
  12. Jokowi 2.0: Policy, Politics, and Prospects for Reform (2019), <https://www.csis.org/analysis/jokowi-20-policy-politics-and-prospects-reform>.
  13. Bộ giáo dục, văn hóa, nghiên cứu và công nghệ, Kementerian Pendidikan, Kebudayaan, Riset, dan Teknologi <https://www.kemdikbud.go.id/>, truy cập 10/4/2022.
  14. The 1945 Constitution of the Republic of Indonesia, Department of Information Republic of Indonesia, <https://www.icj.org/se-asia-security-law/1945-constitution-of-the-republic-of-indonesia-1945-2002/>
  15. Joko Widodo nhậm chức Tổng thống Indonesia, <https://www.rfi.fr/vi/chau-a/20141020-joko-widodo-nham-chuc-tong-thong-indonesia>, 20/10/2014.
  16. Ari Ganjar Herdiansah, Widya Setiabudi Sumadinata (2019), "Indonesia's political culture in the new digital age: A preliminary discussion", *Masyarakat, Kebudayaan dan Politik* Vol. 32, Issue 4, page 378-389.
  17. Luật Tiến bộ Văn hóa (Law on Advancement of Culture) nói chung quy định các vấn đề về Quy định chung, Tiến bộ, Quyền và nghĩa vụ, Nhiệm vụ và Quyền hạn, Tài trợ, Đánh giá cao, Cấm, Quy định hình phạt và Điều khoản kết luận được xây dựng trong cơ quan của Luật Tiến bộ Văn hóa và sự làm sáng tỏ của nó.
  18. Điều 4. Luật Tiến bộ văn hóa (Advancement of Culture)
  19. Adat, luật tục của các dân tộc bản địa của Malaysia và Indonesia. Đó là quy tắc truyền thống, quy định điều chỉnh tất cả các hành vi cá nhân từ khi sinh ra cho đến khi chết.
  20. M. B. Flooker (2008), *Indonesian Syariah Defining a National School of Islamic Law*, Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.
  21. Regarding Advancement of Culture (2017), *Law of the Republic of Indonesia*, Number 5 of 2017, Ministry of Education and Culture Republic of Indonesia.
  22. Amanda Moffatt (2012), *Indonesian Cultural Profile*, Published by Diversicare PO.
  23. Muslim Population By Country 2021, <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/muslim-population-by-country>, truy cập 20/4/2022.
  24. Tổ chức Hợp tác Islam giáo (Organisation of Islamic Cooperation (OIC))
  25. Mặt trận bảo vệ Islam giáo. (The Islamic Defenders Front (FPI))
  26. Gurjit Singh, "Islam and its role in Indonesia's foreign policy", Jun 24 2020. <https://www.orfonline.org/expert-speak/islam-role-indonesia-foreign-policy-68410/>
  27. Chử dùng của tờ Reuters, được coi là một lãnh đạo chính trực, ông muốn tiếp tục các cải cách dân chủ của kỷ nguyên hậu Suharto (1967-1998), <https://www.rfi.fr/vi/chau-a/20140722-nha-cai-cach-widodo-dac-cu-tong-thong-indonesia>, 22/07/2014.
  28. Jones, Tod (2012), *Indonesian Cultural Policy in the Reform Era*, Cornell University Southeast Asia Program, Vol. 93, pp.147-176, <https://www.jstor.org/stable/10.5728/indonesia.93.0147>.